

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Д. М. Шиян, Ж. В. Давидова, М. П. Гиря, Т. О. Кудрявцева

МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ:
навчально-методичне забезпечення освітньої компоненти освітньо-
професійної програми
(перший рівень)

методичний посібник

**ХАРКІВ
2022**

УДК 61:378(072)

M50

Ухвалено рішенням Вченої ради ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет» протокол № 9 від 24.11. 2022 року

Рецензенти: Ткачова Н.О., д.п.н., професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки ХНПУ ім. Г.С.Сковороди

Демченко В.М., д.м.н., професор, генеральний директор КНП ХОР «Обласний медичний центр урології і нефрології» ім. В.І. Шаповала

M50 Менеджмент освітнього процесу: навчально-методичне забезпечення освітніх компонент освітньо-професійної програми (перший рівень): методичний посібник / Д. М. Шиян, Ж. В. Давидова, М. П. Гирия, Т. О. Кудрявцева ; за заг. ред. Д. М. Шияна; ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет». – Харків, 2022. – 81 с.

Зміст посібника забезпечує науково-методичний супровід розробки, оформлення та затвердження навчально-методичної документації науково-педагогічних (педагогічних) працівників кафедр ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет». У посібнику висвітлено навчально-методичне забезпечення освітніх компонент освітньо-професійної програми; наведено сучасні класифікації методів активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, інтерактивних методів навчання, нестандартних навчальних занять, зразки оформлення навчально-методичної документації; надано методичні рекомендації щодо її розробки та впровадження в освітній процес.

Методичний посібник призначений для науково-педагогічних (педагогічних) працівників університету. Електронну версію методичного посібника розміщено на Web-сайті та представлено в навчально-методичному відділі ПВНЗ «ХММУ».

УДК 61:378(072)

Зміст методичного посібника є інтелектуальною власністю авторського колективу та майновою власністю ПВНЗ «ХММУ».

© ПВНЗ «Харківський міжнародний медичний університет», 2022 р.

ЗМІСТ

<i>Назва розділу</i>	<i>Стор.</i>
Умовні скорочення	4
Основні терміни та їх визначення (тезаурус)	5
Передмова	10
Вимоги до оформлення навчально-методичної документації	13
Вимоги до оформлення компонентів навчально-методичного забезпечення:	14
Навчальна програма освітньої компоненти	14
Силабус освітньої компоненти	18
Методичні матеріали до навчальних занять	18
Додаток 1. Структура навчальної програми ОК	45
Додаток 2. Форма силабусу ОК	55
Додаток 3. Зразок титульного аркушу та зразок конспекту лекції	60
Додаток 4. Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки практичного заняття	63
Додаток 5. Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки лабораторного заняття	66
Додаток 6. Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки семінарського заняття	69
Додаток 7. Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки організації самостійної роботи	72
Додаток 8. Паке́т документації до семестрового диференційованого заліку	75
Додаток 9. Паке́т білетів до семестрового контролю	76
Додаток 10. Циклограма науково-педагогічного (педагогічного) працівника щодо розробки НМЗ ОК ОП	78
Список використаних джерел	80

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- ВК** – вибіркова компонента
ЄДКІ – єдиний державний кваліфікаційний іспит
ЗК – загальна компетентність
ІК – інтегральна компетентність
МОЗ – Міністерство охорони здоров'я
МОН – Міністерство освіти і науки
НАЗЯВО – Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти
НМЗ – навчально-методичне забезпечення
НМК – навчально-методична комісія
НП – навчальна програма освітньої компоненти
НПП – науково-педагогічні працівники
НРК - Національна рамка кваліфікацій
ОПП – освітньо-професійна програма
ОК – освітня компонента
ПВНЗ «ХММУ» – приватний вищий навчальний заклад «Харківський міжнародний медичний університет»
ПНД – поточна навчальна діяльність
ПРН – програмний результат навчання
ПП – положення про підрозділ
ПІ – посадова інструкція
СМЯ – система менеджменту якості
СРС – самостійна робота студента
ТНЗ – технічні засоби навчання
ФК – фахова (спеціальна, предметна) компетентність

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ЇХ ВИЗНАЧЕННЯ (ТЕЗАУРУС)

Дескриптори Національної рамки кваліфікацій:

відповідальність і автономія – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально;

знання – осмислена та засвоєна суб'єктом інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (знання фактів та уявлення) і теоретичні (концептуальні, методологічні);

комунікація – взаємодія осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

уміння / навички – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем. Уміння / навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів).

Дидактичний матеріал – вид наочних навчальних посібників, який містить вихідні дані, які студенти використовують для конструктивного виконання поставленої перед ними навчальної задачі.

Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) – система трансферу і накопичення кредитів, що використовується в Європейському просторі вищої освіти з метою надання, визнання, підтвердження кваліфікацій та освітніх компонентів і сприяє академічній мобільності здобувачів вищої освіти. Система ґрунтується на визначенні навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених результатів навчання, та обліковується у кредитах ЄКТС.

Загальні компетентності – універсальні компетентності, що не залежать від предметної області, але важливі для успішної подальшої професійної та соціальної діяльності здобувача вищої освіти в різних галузях та для його особистісного розвитку.

Засоби оцінювання – це повний набір письмових, усних та практичних тестів, проектів та робіт, які використовуються для прийняття рішення щодо засвоєння слухачем змісту модуля (дисципліни). Засоби оцінювання можуть використовуватися особою, що навчається для самоконтролю, а також навчальним закладом для формального визначення, чи оволодів слухач необхідними для присвоєння кредитів результатами навчання.

Зміст освіти – це обумовлена цілями та потребами суспільства система компетенцій (знань, умінь), професійних, світоглядних і громадянських якостей особи, що повинна формуватися у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технології, культури та мистецтва.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікації, що виражає її основні компетентнісні характеристики щодо професійної діяльності та/або навчання.

Інтерактивне навчання – діалог, під час якого відбувається взаємодія суб'єктів освітнього процесу з метою взаєморозуміння, спільного розв'язання навчальних завдань, розвитку особистісних якостей здобувачів освіти.

Контроль якості вищої освіти – процес оцінювання якості, який сфокусований на вимірюванні якості вищого навчального закладу або освітньої програми. Включає певний набір методів, процедур, інструментів, що розроблені та використовуються для визначення відповідності реальної якості встановленим стандартам.

Компетентність – здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей.

Кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі – кредит ЄКТС) – одиниця вимірювання обсягу навчального навантаження здобувача вищої освіти, необхідного для досягнення визначених (очікуваних) результатів навчання. Обсяг одного кредиту ЄКТС становить 30 годин. Навантаження одного навчального року за денною формою навчання становить, як правило, 60 кредитів ЄКТС.

Лабораторне заняття – форма навчального заняття, на якому здобувач освіти під керівництвом викладача особисто (самостійно) проводить лабораторні експерименти або досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень освітньої компоненти, набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.

Лекція – форма аудиторних навчальних занять, призначена для засвоєння теоретичного матеріалу з освітньої компоненти.

Методичні розробки – видання для викладачів, для обов'язкового виконання, в яких наведено методику проведення практичного заняття, перебіг освітнього процесу (тобто алгоритм дій).

Навчальний план – нормативний документ закладу вищої освіти, який складається на основі ОПП та структурно-логічної схеми підготовки здобувачів вищої освіти і визначає графік навчального процесу, перелік, обсяг та послідовність вивчення нормативних та вибіркових навчальних дисциплін, види навчальних занять та терміни їх проведення, а також форми та засоби проведення підсумкового контролю.

Навчальна програма освітньої компоненти – нормативний документ вищого навчального закладу (складова компоненту ЗВО стандарту вищої освіти), що визначає мету, зміст, обсяг та порядок вивчення освітньої компоненти, рівень сформованості компетентностей, умінь і знань, навчально-методичне забезпечення тощо.

Навчально-методичне забезпечення - складова системи забезпечення якості освітнього процесу, яка встановлює однакові вимоги до змісту й оформлення документів, передбачених навчальними планами, за якими проводиться підготовка здобувачів в Університеті.

Національна рамка кваліфікацій – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів.

Освітня (освітньо-професійна чи освітньо-наукова) програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає

право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Освітня програма може визначати єдину в її межах спеціалізацію або не передбачати спеціалізації.

Освітній компонент – це змістовна навчальна складова освітньої програми як автономний, офіційно структурований навчальний досвід, що повинен мати послідовний чіткий набір результатів навчання, визначені види навчальної діяльності згідно з часом, виділеним в рамках освітньої програми, та відповідні критерії оцінювання.

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальний розгляд здобувачами освіти окремих теоретичних положень освітньої компоненти та формує компетентності щодо їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих практичних завдань.

Пререквізити – дисципліни, що містять знання, вміння і навички, необхідні для освоєння дисципліни, що вивчається.

Постреквізити – дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, вміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення дисципліни.

Програмні результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти, та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Самостійна робота студента (СРС) – це самостійна діяльність та навчання студента, яку науково-педагогічний працівник планує разом зі студентом, але виконує її студент за завданнями та під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі.

Семінарські заняття – форма організації навчальних занять, яка полягає у самостійному вивченні здобувачами освіти окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Силабус – документ, в якому роз'яснюється взаємна відповідальність викладача і студента / аспіранта. В ньому представляються процедури (у т. ч. стосовно deadlines і принципів оцінювання), політики (включно з політикою

академічної доброчесності) і зміст курсу, а також календар його виконання. В силабусі мають бути озвучені вимірювані цілі, які викладач ставить перед своєю дисципліною. Студент/аспірант має зрозуміти, чого він/вона зможе навчитися, чим саме може бути корисним цей курс. Силабус окреслює концептуальний перехід від «здобування знань» і «одержання практичних навичок» до компетентностей, що їх може засвоїти студент/аспірант, вивчаючи цей курс. Силабус включає в себе опис освітньої компоненти, мету (компетентності), перелік тем, матеріали для читання, правила стосовно зарахування пропущених занять, вимоги щодо критеріїв оцінки знань студентів, список літератури.

Студентоцентризований підхід – передбачає розроблення освітніх програм, які зосереджуються на результатах навчання, ураховують особливості пріоритетів особи, що навчається, ґрунтуються на реалістичності запланованого навчального навантаження, яке узгоджується із тривалістю освітньої програми. При цьому студенту надаються більші можливості щодо вибору змісту, темпу, способу та місця навчання.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності – компетентності, актуальні для конкретної предметної області, які є важливими для успішної професійної діяльності за певною спеціальністю на певному рівні НРК.

Якість вищої освіти – відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам (за наявності), а також потребам заінтересованих сторін і суспільства, що забезпечується шляхом здійснення процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості.

Якість знань – співвідношення між знаннями (закони, теорії, методології), елементами змісту освіти і рівнями засвоєння. Доведена здатність використовувати набуті знання, навички особистості та соціальні якості в робочих та навчальних ситуаціях згідно із кваліфікаційними стандартами на базі компетенції.

Якість освітньої діяльності – рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором на надання освітніх послуг

Терміни та визначення встановлено ISO 9000:2015 та на основі «Національного освітнього глосарію: Вища освіта»

ПЕРЕДМОВА

Стратегія розвитку сучасної вітчизняної освіти, у тому числі медичної, передбачає підготовку кваліфікованих, компетентних фахівців на рівні міжнародних стандартів освіти, соціально й професійно мобільних, конкурентоспроможних на вітчизняному, європейському та світовому ринках праці. Діяльність Університету у напрямку забезпечення якості підготовки лікарів може вважатися успішною, якщо вона забезпечує освітні послуги та професійну підготовку, які відповідають потребам держави та стандартам вищої медичної освіти; задовольняють вимоги ринку праці; не суперечать чинному законодавству України.

Навчально-методична робота є важливою складовою цілісного освітнього процесу в ПВНЗ «ХММУ», а систематичне оновлення навчально-методичного забезпечення сприяє удосконаленню змісту, фундаменталізації та гуманітаризації навчання.

Методичний посібник містить порядок розробки, ведення та затвердження навчально-методичної документації науково-педагогічного (педагогічного) працівника, встановлює алгоритми розробки, формування та затвердження документів, що складають навчально-методичне забезпечення освітньої компоненти освітньо-професійної програми.

Навчальне видання є обов'язковим для застосування в усіх структурних підрозділах ПВНЗ «ХММУ», на які розповсюджується система внутрішнього забезпечення якості освіти, згідно з якою встановлюються однакові вимоги до змісту та оформлення навчально-методичної документації. Кафедра є базовим структурним підрозділом Університету, що реалізує освітню, методичну, наукову діяльність та клінічну роботу за освітньо-професійною програмою другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 222 Медицина.

Менеджмент освітнього процесу здійснюється на трьох рівнях:

- навчально-методичне забезпечення освітньої компоненти освітньо-професійної програми (перший рівень)
- документація кафедри (другий рівень)
- дорожня карта здобувача освіти (третій рівень)

Навчальне видання містить опис і зразки навчально-методичного забезпечення освітньої компоненти освітньо-професійної програми, оскільки

одним із основних завдань закладу вищої освіти є забезпечення високої якості освітнього процесу відповідно до стандартів вищої освіти та нормативних документів з його організації.

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу ПВНЗ «ХММУ» – це сукупність нормативних і навчально-методичних матеріалів у друкованій та електронній формі, необхідних і достатніх для ефективного вивчення здобувачами вищої освіти навчальної програми освітньої компоненти, що передбачена навчальним (робочим) планом підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 222 Медицина.

Навчально-методичне забезпечення освітнього процесу містить опис змісту та структури навчання; перелік компетентностей і програмних результатів навчання; регламентує перебіг освітнього процесу.

Компоненти навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в ПВНЗ «ХММУ» такі:

1) освітньо-професійна програма другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 222 Медицина;

2) навчальний план спеціальності;

3) навчальні програми та силабуси обов'язкових і вибіркових освітніх компонент;

4) програми та силабуси усіх видів практик;

5) навчально-наочні друковані та електронні засоби (електронні освітні ресурси, підручники, навчальні посібники, довідники, тощо); технічні засоби навчання (ТЗН); наочні посібники: таблиці, плакати, муляжі, тренажери тощо.

6) методичні матеріали до всіх видів занять (лекційних, семінарських, практичних, лабораторних);

7) методичні матеріали для самостійної роботи студентів (аудиторної і позааудиторної);

8) методичні матеріали до всіх видів практик;

9) банк засобів діагностики навчальних досягнень здобувачів освіти для різних видів контролю (вхідного, поточного, підсумкового): контрольні роботи, тести, ситуаційні задачі, кейси тощо.

Освітньо-професійна програма (ОПП) другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 222 Медицина містить: перелік освітніх компонентів, їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання і компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти.

Освітньо-професійна програма розробляється проектною групою на підставі затвердженого Стандарту вищої освіти за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, за спеціальністю 222 Медицина. Програмні результати навчання (ПРН) відповідають вимогам Національної рамки кваліфікацій (НРК) для освітньої кваліфікації: магістр медицини, професійної кваліфікації: лікар.

За реалізацію, модернізацію та оновлення освітньої програми на всіх її етапах та під час проведення акредитації, яка здійснюється за вимогами Національного агентства з забезпечення якості вищої освіти, відповідає Гарант освітньої програми згідно зі своїми функціональними обов'язками.

ОПП може або оновлюватися або модернізуватися. Оновлення ОПП передбачає часткові зміни структурних елементів, окрім пунктів, що стосуються особливостей ОПП, цілей і програмних результатів навчання. Модернізація ОПП передбачає зміни назви, змісту, умов реалізації, цілей або програмних результатів навчання тощо.

Навчальний план спеціальності розробляється навчально-методичним відділом на підставі ОПП і містить відомості про спеціальність, освітній ступінь, кваліфікацію, нормативний термін навчання, графік освітнього процесу.

Інші компоненти навчально-методичного забезпечення розробляються науково-педагогічними (педагогічними) працівниками кафедр Університету.

За наявність комплексу навчально-методичного забезпечення освітньої компоненти, його якість, актуальність змісту, відповідність чинним освітньо-кваліфікаційним вимогам персональну відповідальність несе науково-педагогічний працівник кафедри, за яким закріплено відповідну освітню компоненту.

Здобувачам вищої освіти забезпечується вільний і зручний постійний доступ до комплексу навчально-методичного забезпечення освітньої компоненти (з урахуванням вимог законодавства щодо інформації з обмеженим доступом). Надаються посилання на доступну для них наукову, навчальну та методичну літературу, електронні ресурси та інші джерела інформації, у тому числі іноземні та міжнародні (за дозволом власника авторських прав на вільне використання в освітньому процесі).

Рекомендовані для вивчення освітньої компоненти література та інші джерела інформації, зазначені в навчальній програмі, мають бути доступні здобувачам освіти, зокрема:

- у бібліотеці ПВНЗ «ХММУ»;
- на електронних ресурсах або репозиторії бібліотеки ПВНЗ «ХММУ»;

- у відкритих державних реєстрах, інформаційних системах, базах даних, зовнішніх електронних ресурсах, що надають вільний доступ до інформації [2].

ВИМОГИ ДО РОЗРОБКИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

1. Навчально-методичні матеріали розробляються відповідно до затвердженої навчальної програми освітньої компоненти та мають відповідати сучасному рівню розвитку освіти та передбачати логічно послідовний виклад змісту навчального матеріалу, використання сучасних педагогічних технологій, методів і прийомів викладання, що дозволяють здобувачам освіти набути відповідних компетентностей і досягти запланованих практичних результатів навчання.

2. Текст навчально-методичної документації викладають державною мовою (для вітчизняних здобувачів освіти) та англійською мовою (для іноземних здобувачів освіти).

3. Навчально-методична документація розробляється для усіх освітніх компонент (обов'язкових і вибіркових), передбачених навчальним планом для освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 222 Медицина.

4. Навчально-методична документація розробляється з дотриманням принципів академічної доброчесності і якщо необхідно перевіряється на плагіат.

5. Розробка навчально-методичної документації включається в індивідуальний план роботи науково-педагогічного (педагогічного) працівника до розділу «Методична робота».

6. Навчально-методична документація підлягає обов'язковому перегляду та затвердженню на засіданнях кафедри у випадку внесення до неї суттєвих змін і доповнень.

7. Навчально-методичне забезпечення для кожної освітньої компоненти (обов'язкової та вибіркової) зберігаються на кафедрі (в паперовому варіанті) та на гугл-диску кафедри (в електронному вигляді). Застарілі компоненти комплексу навчально-методичного забезпечення освітньої компоненти вилучаються з нього до архіву.

Технічні вимоги до оформлення навчально-методичної документації наступні:

1. Формат аркушу А4, текстовий редактор MS Word (розширення doc, docx).

2. Шрифт: Times New Roman, 14 пт (для назв розділів, заголовків підрозділів – жирний; для основного тексту та переліку джерел – звичайний).

3. Міжрядний інтервал 1,0;

4. Параметри сторінки: поля з усіх боків – 2,0 см.

5. Нумерація сторінок: внизу сторінки; вирівнювання: від центру.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОМПОНЕНТІВ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальна програма освітньої компоненти

Навчальна програма освітньої компоненти розробляється і оформлюється за затвердженою формою (*Додаток 1*) згідно з вимогами системи менеджменту якості, запровадженими в Університеті.

Навчальна програма визначає місце та значення освітньої компоненти, її загальний зміст та вимоги до компетенцій здобувачів вищої освіти, результати навчання.

Призначенням навчальної програми освітньої компоненти є:

- ознайомлення здобувачів вищої освіти та інших учасників освітнього процесу зі змістом освіти, критеріями та засобами оцінювання результатів навчання тощо.

- встановлення відповідності змісту освіти освітній програмі та стандартам вищої освіти під час акредитації;

- встановлення відповідності при зарахуванні результатів навчання, отриманих в інших закладах освіти (академічна мобільність), за іншими освітніми програмами, у попередні роки (при поновленні на навчання), а також у неформальній та інформальній освіті [2].

Навчальна програма освітньої компоненти розробляється для обов'язкових та вибіркових освітніх компонент на основі чинної освітньо-професійної програми спеціальності, переглядається 1 раз на 5 років або раніше у випадку суттєвих змін (після впровадження нових стандартів вищої освіти, модернізації освітньо-професійної програми, навчального плану тощо), оформляється у 1 екземплярі і зберігається на кафедрі. Формат документу – А4 (210 × 297 мм).

Доповнення (зміни) до навчальної програми освітньої компоненти вносяться у разі зміни розподілу годин тем, доповнення змісту навчання на поточний навчальний рік. Розробляються відповідальними за освітню компоненту на кафедрі. Зміни та доповнення містять опис та структуру програми освітньої компоненти, теми лекцій, практичних (семінарських, лабораторних) занять, самостійної роботи студента та їх обсяг, індивідуальні завдання, схему нарахування та розподілу балів.

Навчальна програма освітньої компоненти розглядається на засіданні кафедри та навчально-методичної комісії, затверджуються завідувачем кафедри та головою навчально-методичної комісії Університету.

Науково-методичний супровід розробки навчальної програми

Оскільки ОПП спеціальності 222 Медицина передбачає навчання через дослідження; студентоцентроване особистісно-орієнтоване навчання; застосування інтерактивних методів навчання; проблемно-орієнтоване навчання, спрямоване на формування компетентностей для вирішення професійних завдань; навчання через клініко-лабораторну практику, все це обов'язково має відобразитися в навчальній програмі освітньої компоненти.

При розробці навчальної програми слід враховувати, що індивідуальні завдання є однією з форм організації навчання, яке має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі освіти одержують в процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання виконуються ними самостійно під керівництвом викладача. До індивідуальних завдань належать:

- написання рефератів і створення мультимедійних презентацій з доповідями на засіданнях студентського гуртка;
- участь в пошуково-дослідницькій роботі кафедри;
- підготовка публікацій (тез і статей), доповідей на студентські конференції.

Навчальною програмою передбачаються завдання для самостійної роботи. Зміст і форми самостійної роботи здобувачів освіти розробляються (або обираються та адаптуються) відповідно до цілей і завдань підготовки фахівців та залежать від специфіки освітньої компоненти. Самостійна робота полягає у вивченні основної та додаткової літератури, монографій і періодичної літератури, вирішенні ситуаційних завдань, підготовці повідомлень, коротких доповідей з найбільш актуальних проблем, розробці індивідуальних міні-проектів тощо.

У навчальній програмі зазначаються методи навчання, при виборі яких слід визначити пріоритетні, які більш ефективно забезпечують формування Soft-skills та Hard-skills і досягнення програмних результатів навчання (ПРН). Серед методів навчання виділяють:

1. Пояснювально-ілюстративний метод або інформаційно-рецептивний, який включає:

- читання лекцій з використанням мультимедійних презентацій;
- проведення вебінарів з використанням сучасних інтернет-технологій навчання.

2. Репродуктивний метод (відтворення), що включає :

- проведення практичних занять з використанням електронних підручників, баз даних інтернет-ресурсів;
- застосування та фіксація вивченого на основі зразка або правила у робочих зошитах/журналах;
- відтворення знань під час усного опитування;

- закріплення знань під час виконання практичної роботи;
- проміжний і підсумковий контроль знань.

3. Метод проблемного викладу:

- постановка проблеми з формулюванням завдання на основі різних джерел і засобів з наступним порівнянням точок зору, різних підходів під контролем викладача;

- дослідження певної проблемної ситуації (проблеми).

4. Дослідницький метод:

- самостійне вивчення літератури, наукових джерел, з наступним порівнянням точок зору, різних підходів під контролем викладача;

- науковий пошук щодо певної проблеми;

- пошуково-дослідна робота (на практичних заняттях, участь в конференціях, олімпіадах тощо).

5. Ділові ігри, які передбачають:

- розподіл ролей між студентами, з метою активізації мислення;

- підвищення самостійності майбутнього фахівця; внесення духу творчості в навчання;

- наближення навчання до професійної діяльності; підготовки до професійної практичної діяльності.

6. Дискусійні методи.

Елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, навмисного загострення, перебільшення протиріч в обговорюваному змістовному матеріалі) можуть бути використані майже в будь-яких формах навчання, включаючи лекції. Дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, але й виховання.

7. Метод моделювання (створення і дослідження моделей). Модель –

це уявна чи матеріально реалізована система, яка адекватно відображає предмет дослідження і здатна замінити його так, що вивчення моделі сприяє отриманню нової інформації про цей предмет.

8. Метод симуляцій, передбачає спеціально розроблений сценарій із

системою правил і завдань, метою якого є формування компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності. Прикладами можуть бути симуляції: віртуальна операційна, стандартизований пацієнт, використання манекенів високого рівня реалістичності, міждисциплінарний тренінг, командний тренінг.

9. Кейс-метод (метод ситуаційних вправ), призначений для отримання

знань з освітньої компоненти, змістовна частина яких дуже швидко змінюється з розвитком сучасних технологій. Результатом застосування даного методу є не тільки отримані знання, а й професійні навички, розвивається система цінностей, професійних позицій, життєвих установок.

На навчальних заняттях використовуються інтерактивні методи навчання, які можуть поєднуватися з традиційними методами.

У таблиці 1 наведено класифікацію інтерактивних методів навчання.

Таблиця 1

Класифікація інтерактивних методів навчання

Кооперативне навчання	Фронтальні методи	Навчання у грі	Навчання у дискусії
Ротаційні трійки Карусель Акваріум Робота в парах Діалог Синтез думок Спільний проект Пошук інформації Асоціативне гранування Джигсоу	Обговорення проблем у загальному колі; Мікрофон Мозковий штурм Навчаючи-вчуся Ажурна пилка Аналіз ситуацій Дерево рішень Діаграма Вена	Види ігор: <i>навчальні, тренувальні, узагальнюючі; пізнавальні, виховні, розвиваючі; репродуктивні, продуктивні, творчі;</i> Імітації Спрощене судове рішення Громадські слухання Рольова гра Сенкан	Метод ПРЕС Обери позицію Зміни позицію Неперервна шкала думок; Дискусія Дебати Снігова куля

Викладач може запланувати нестандартні форми організації навчальних занять, які зазначаються в навчальній програмі.

Нестандартне заняття – це імпровізоване навчальне заняття, що має нетрадиційну структуру та своєрідну методику. Його особливість полягає в такому структуруванні змісту і форми, яке викликає інтерес у студентів, сприяє їх оптимальному розвитку і вихованню. Такі заняття формують відповідальне ставлення студентів до навчання та активізують їхню пізнавальну діяльність.

Класифікація нестандартних занять:

- Заняття зі зміненим способом організації.
- Заняття, що імітують певні способи діяльності.
- Заняття з ігровою змагальною основою.
- Заняття з оригінальною організацією.
- Заняття-аналогії.
- Заняття з трансформацією способів організації.

Наприклад: заняття змістової спрямованості (заняття-семінари, заняття-прес-конференція), заняття-проект; ділова гра, рольова гра, імпровізація, імітація, заняття комунікативної спрямованості (заняття-диспути, конференції, телеуроки), заняття-театралізація, заняття з різновіковим складом студентів; заняття-драматизації, консультація, заняття-взаємонавчання; заняття-змагання (вікторини, конкурси, аукціони), заняття, що проводять студенти, заняття-сумніви; заняття-творчі звіти, заняття-формули, бінарні заняття, батли, пошук істини, тренінг, заняття-психотренінг, консалтинг, діалоги, заняття на інтегрованій основі (заняття-комплекси, заняття-панорами), Web-квест, заняття-екскурсії, брифінги.

2. Силабус освітньої компоненти

Силабус освітньої компоненти розробляється та оформлюється відповідно до «Положення про силабус навчальної дисципліни» за затвердженою формою та є нормативним документом ПВНЗ «ХММУ». Силабус є складовою навчально-методичної документації, що містить стислий опис освітньої компоненти та її основні характеристики. Розробка силабуса орієнтована на здобувача вищої освіти.

У силабусі роз'яснюється взаємна відповідальність суб'єктів освітнього процесу; враховується, що у процесі навчання здобувач вищої освіти має набути сформованих компетентностей, як комбінації знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, які визначають здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу освітню діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти. Така вимога для здобувачів вищої освіти означає свідомий вибір власної освітньої траєкторії та оптимізацію самостійної роботи; а для викладачів – формування персоніфікованої програми освітньої компоненти.

Силабус розробляється на поточний навчальний рік відповідальними за освітню компоненту на кафедрі, розглядається на засіданні кафедри та навчально-методичної комісії, затверджуються завідувачем кафедри та головою навчально- методичної комісії університету до початку навчального семестру. Формат бланка – А4 (210× 297 мм). Форму силабусу наведено в *Додатку 2*.

3. Методичні матеріали до навчальних занять

3.1 Конспект та (або) мультимедійна презентація лекції з освітньої компоненти

Методичний матеріал може бути представлений у вигляді конспекту лекцій та (або) мультимедійних презентацій.

Методичний матеріал розробляється для кожної теми відповідно до навчальної програми освітньої компоненти. Обов'язкові елементи: тема та план лекції, теоретичні питання для самостійної роботи, список рекомендованої навчальної, навчально-методичної, наукової, фахової і періодичної літератури, виклад навчального матеріалу, відеоматеріал (за необхідності), висновки.

Конспект та (або) мультимедійні презентації лекцій є результатом творчості науково-педагогічного працівника, який систематично оновлюється, доповнюється сучасними науковими доробками та відомостями. До конспекту лекцій можна додавати ілюстрований матеріал, наукові статті, схеми, тестові завдання, спрямовані на підготовку до етапів ЄДКІ, таблиці тощо.

Обов'язкові елементи конспекту та (або) мультимедійних презентацій лекцій:

- тема та план лекції;
- теоретичні питання для самостійної роботи;
- список рекомендованої навчальної, навчально-методичної, наукової, фахової і періодичної літератури;
- виклад навчального матеріалу;
- висновки.

Зразок титульного аркуша конспекту лекції наведено в *Додатку 3*.

Науково-методичний супровід лекційних занять

Орієнтовна структура традиційної лекції:

1. Організаційна частина (повідомлення теми та мети лекції, актуалізація опорних знань, мотивація навчальної діяльності студентів).
2. Основна частина (зміст залежить від типу лекції). План лекції. Виклад навчального матеріалу за планом лекції.
3. Заключна частина (узагальнення та систематизація вивченого матеріалу, підведення підсумків заняття, відповіді на запитання студентів, завдання для самостійної роботи тощо). Функції лекції наведено в таблиці 2

Таблиця 2

Функції лекції

Функція лекції	Зміст функції
інформаційна	дозволяє у найбільш концентрованій формі зосередити ту інформацію, що репрезентує зміст освіти; поряд з передачею системи знань про предмет допомагає аудиторії самостійно вибудовувати цю систему в процесі «образ - мислення»
методологічна	забезпечує вироблення певного наукового підходу до

	предмета, що полягає у вивченні предмета у русі й розвитку; дозволяє лекторові демонструвати творчу лабораторію закону, принципів, теорії пізнання, явищ природи, суспільства, культури
виховна	з одного боку, спонукає викладача самоудосконалюватися на педагогічній ниві, а з іншого - формує ціннісні, моральні орієнтири студентів, громадську активність, розуміння соціальних і професійних норм поведінки
розвивальна	пов'язана із завданням формування пізнавальної активності аудиторії, вимагає ведення лекційного викладання як процесу самостійного творчого пізнання; сприяє включенню аудиторії в процес наукового пошуку, сумісному осмисленню цього процесу, підведенню студентів до самостійного усвідомлення одержаних висновків
орієнтує	дозволяє спрямувати студента в потоці інформації, одержаної із різноманітних джерел; лектор, здійснюючи огляд наукової літератури, розкриваючи сутність наукових шкіл, аналізуючи теоретичні положення, виділяє основне, істотне, вказує на правильний шлях вирішення поставлених завдань, допомагає виділити головне і відкинути зайве, вибудовує одержану наукову інформацію в чітку систему
організуюча	об'єднує всі елементи складного процесу пізнання, організує й спрямовує процес для досягнення поставлених педагогічних цілей
діагностична	викладач при здійсненні зворотного зв'язку має змогу відзначити, які з питань важко сприймалися аудиторією, що у подальшому може викликати ускладнення на семінарських заняттях; як у подальшому можна удосконалити виклад даної теми тощо
стимулює	сприяє виникненню бажання пізнати ще більше, знайти відповіді на ті питання, які зацікавили своєю неоднозначністю, проблемністю
систематизуюча	дозволяє наочно продемонструвати місце навчальної дисципліни у системі наук, виявити міжпредметні й міждисциплінарні зв'язки, втілювати правило: "Навчай спеціальності, а не окремому предмету".

У таблиці 3 представлено переваги та недоліки лекцій (з урахуванням різних точок зору науковців на значення лекцій в освітньому процесі).

Таблиця 3

Переваги та недоліки застосування лекційного викладу навчального матеріалу

Переваги лекцій	Недоліки лекцій
<p><i>Лекція дозволяє:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - у економічній формі сконцентрувати інформацію, передбачену змістом освіти; - швидше друкованих видань відреагувати на зміни у законодавчій, нормативній базі; - компенсувати брак новітніх підручників і посібників; - класифікувати і прокоментувати тенденції при значній кількості різних, іноді протилежних, точок зору на певну проблему; - зосередитися на найбільш складних питаннях, у яких важко розібратися самостійно; - формувати у тих, хто навчається, вміння слухати і усвідомлювати побачене і почуте, здійснювати такі розумові операції як аналіз, синтез, порівняння тощо; - здійснювати безпосередній контакт, емоційний і виховний вплив на студентів; - втілювати принцип зв'язку теорії з практикою, висвітлювати результати наукової діяльності; - найбільш ефективно окреслювати напрямки подальшої самостійної роботи. 	<ul style="list-style-type: none"> - лекція не відповідає новітнім тенденціям підготовки фахівця, адже на практиці очікують спеціалістів, які мають не тільки певні знання, але й вміння та навички роботи; - лекція провокує репродуктивне навчання, в результаті чого гальмується творче самостійне мислення; - на сучасному етапі викладач перестав бути єдиним джерелом знань, а тому набагато ефективнішою є самостійна робота студента з альтернативними джерелами інформації; - лекція примушує того, хто навчається, залишатися на позиції об'єкта педагогічного процесу; - одночасне спілкування з великою аудиторією не дозволяє здійснювати диференційований підхід; - лекція регламентована у часі, що не дозволяє висвітлити всі питання належним чином; - лекції перетворюються на диктант, при якому не всі встигають осмислити викладений матеріал; - за відсутності технічних засобів навчання під час лекції задіяний лише слуховий аналізатор, (80-90% студентів отримують і запам'ятовують інформацію через канал «око-мозок»); - регламентовані навчальною

	програмою лекції не дозволяють повною мірою розкрити індивідуальність викладача.
--	--

Для підвищення якості викладання освітньої компоненти науково-педагогічний (педагогічний) працівник готує **дидактичний матеріал** для кожної частини навчального заняття.

Як засіб навчання дидактичний матеріал ілюструє теоретичні положення, сприяє успішному розвитку вмінь і навичок, збагачує інтелектуальну й емоційну сферу студентів, формує духовну особистість. Застосування дидактичного матеріалу має значно вищий результат за умови відповідності всім принципам навчання.

Дидактичні матеріали мають відповідати принципам:

- доступності (підбираються викладачем відповідно рівню розвитку студентів);
- самостійної діяльності (робота з дидактичними матеріалами здійснюється самостійно);
- індивідуальної спрямованості (робота з дидактичними матеріалами здійснюється в індивідуальному темпі, складність і вид матеріалів може підбиратися також індивідуально);
- наочності й моделювання;
- міцності знань й умінь;
- пізнавальної мотивації;
- проблемності.

Функції дидактичних матеріалів:

- індивідуалізація, диференціація та інтенсифікація процесу навчання;
- посилення мотивації навчання;
- формування вмінь орієнтуватися в проблемі, шукати шляхи її вирішення;
- активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів;
- діагностика й оцінка результатів діяльності;
- контроль із зворотним зв'язком наслідків діяльності студентів;
- візуалізація навчальної інформації;
- моделювання та імітація об'єктів, що вивчаються або досліджуються;
- забезпечення доступу до мережі інформації;
- формування інформаційно-комунікаційної компетенції викладача та студентів.

Сучасна типологія засобів навчання:

- друкарські (підручники, навчальні посібники, тексти для читання та перекладу, хрестоматії, словники, довідники, робочі зошити, атласи, роздатковий матеріал тощо).
 - електронні освітні ресурси (освітні мультимедіа, електронні підручники, мережеві освітні ресурси, мультимедійні універсальні енциклопедії тощо).
 - аудіовізуальні (слайди, слайд-фільми, аудіо записи; відеофільми освітні, навчальні кінофільми, відеофільми на цифрових носіях;
 - наочно-площинні (плакати, постери, ілюстрації настінні, магнітні дошки)
 - демонстраційні (гербарії, муляжі, макети, стенди, моделі в розрізі, моделі демонстраційні).
 - навчальні прилади (пробірки, горілки, колби тощо).
 - тренажери (муляжі тощо).
 - навчальна техніка (апаратура тощо).
- Зміст дидактичних принципів при проведенні лекцій представлено в таблиці 4.

Таблиця 4

Зміст дидактичних принципів при проведенні лекцій

Дидактичний принцип	Зміст дидактичного принципу
Спрямованості навчання на реалізацію мети освіти	Викладач має визначити місце лекції у навчальній дисципліні, її міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки; спроектувати специфіку майбутньої діяльності студента, що реалізується через зміст освіти. Відбувається реалізація правила педагогіки вищої школи: <i>«Навчай не окремому предмету, а навчай спеціальності»</i> .
Науковості та інформативності	При доборі матеріалу, слід враховувати, що реалізація змісту освіти базується на виважених, загальноприйнятих теоріях. Найбільш складним в цьому плані є втілення діалектичного закону єдності й боротьби протилежностей, дотримання водночас і стабільності, фундаментальності наукової думки і динаміки сучасної науки.
Логічності й систематичності	Знання, що передаються під час лекцій, повинні передаватися у визначеній послідовності,

	утворюючи своєрідний фундамент для наступних тем. Відсутність логіки і системи при викладенні не дозволяє зрозуміти послідовність, взаємозв'язки, причинно-наслідкові зв'язки, значно знижує ефективність сприйняття навчального матеріалу.
Наступності	При доборі й викладі навчального матеріалу слід спиратися на одержані раніше знання та можливий досвід студентів; урахувати, що виклад матеріалу в закінченій формі з позицій дидактики не ідеальний, а деяка проблематичність, запланована неясність, недомовленість викликає пізнавальний інтерес.
Доступності викладеного матеріалу	Необхідність диференційованого підходу у доборі навчального матеріалу. Пам'ятати, що в аудиторії знаходяться люди, які тільки вивчають дисципліну. Вони - майбутні, а не теперішні колеги.
Проблемності навчання	Відмова від переказу навчального матеріалу. Доцільно створення проблемних ситуацій, стимуляція самостійних пошуків вирішення питань. Викладач повинен враховувати наукову та методичну (навчальну) проблемність. <i>Наукова проблемність</i> передбачає аналіз явищ, недостатньо розкритих сучасною наукою. У цьому випадку в лекції подається аналіз наукових гіпотез, шляхів дослідження і можливих висновків. Такі лекції читаються, в основному, на старших курсах найчастіше у вигляді спецкурсів (спеціальних дисциплін). <i>Методична (навчальна) проблемність</i> передбачає постановку таких запитань, що дозволяють студентам самостійно аналізувати проблему. Лектор спонукає аудиторію до самостійної розумової діяльності, спрямовує пізнавальну активність на основі нового навчального матеріалу.
Історичності	Викладений матеріал повинен співвідноситись не тільки із сучасністю, але й з тією епохою, конкретним часом, коли зародилася ідея, розглядалося явище, з'явився той чи інший факт. Це допомагає студентам осмислити історію ідей, гіпотез, наукових відкриттів, досвід, який накопичили

	попередні покоління людей.
Зв'язку теорії з практикою, навчання з життям	Кожне теоретичне положення повинно пов'язуватися з перспективами подальшої професійної діяльності, з виходом у повсякденне життя. Цей принцип стає базисним для формування мотивації навчання, оскільки наочно демонструє, чому не можна спиратися лише на емпіричний досвід, а необхідно знати теорію.
Єдності навчання й виховання	<i>«Навчаючи, виховуй, а виховуючи – навчай».</i> Викладач, зосереджуючись на певній інформації, випускає з виду той аспект, як вона впливатиме на особистість студента. Поведінка лектора, приклади й аргументи, що наводяться під час лекції, повинні проєктуватися на кінцеві виховні цілі процесу навчання.
Наочності	Використання наочних об'єктів, макетів, муляжів, схем, графіків розвиває спостережливість, увагу, мислення, дозволяє викладачеві позбутися монотонності, а студентів - найбільш ефективно засвоїти матеріал.
Свідомості й активності	На етапі підготовки до лекції викладач повинен знайти ті важелі впливу, які б сприяли формуванню позитивних мотивів навчання. Передача матеріалу не є самоціллю, необхідно донести до свідомості всіх, хто слухає лекцію, чому вона важлива, чого може досягти студент, опанувавши дану тему. Завдяки цьому відбувається підготовка свідомих, ініціативних фахівців.
Міцності знань	Лекційний матеріал має бути зрозумілим, утримуватися в пам'яті надовго, формувати світогляд особистості. Міцні знання у поєднанні з елементами творчого, проблемного навчання, вмінням створювати власний алгоритм дій на підставі набутого в процесі аудиторних занять і самостійної роботи дозволяють максимально наблизити випускника до моделі фахівця.

У сучасній дидактиці за різними ознаками існує декілька класифікацій видів лекцій. Усі види лекцій умовно поділяються на дві групи: традиційні й нетрадиційні, які представлені в таблицях 5, 6.

Таблиця 5

Види традиційних лекцій (за стадіями навчання)

Вид лекції	Характеристика лекції
1. Вступна:	<p>Завдання: формування інтересу до навчального матеріалу теми, розкриття існуючих взаємозв'язків між іншими темами та пояснення існуючої системності у знаннях. Окреслює межі й час, відведений на вивчення даної дисципліни, вимоги щодо опанування матеріалом, особливості проведення семінарських і практичних занять, організації самостійної роботи, контролю. Викладач демонструє зв'язок навчальної дисципліни з тим, що вивчалось на попередніх етапах, до яких галузей науки найчастіше прийдеться звертатися при її вивченні, як набуті знання зможуть використовуватися студентом у подальшому навчанні; формує мотивацію до навчання, ознайомлює з понятійно-категорійним апаратом даної науки, базовими термінами, висуває й обґрунтовує основні методологічні позиції; визначає предмет і основні методи науки, яка вивчається, зв'язок теоретичного матеріалу з суспільною практикою, особистим досвідом студентів, їх майбутньою спеціальністю; відбирає навчальний матеріал, який передбачає первинне ознайомлення з темами розділу, що будуть вивчатись на наступних заняттях.</p>
1.1. Ознайомча	<p>Увага концентрується на питаннях, пов'язаних із метою та завданнями курсу, взаємозв'язках науки і навчальної дисципліни. Відбувається постановка наукової проблеми, прогноз розвитку науки, її зв'язок з практикою. Надається інформація про видатних діячів, які зробили суттєвий внесок у розвиток даної науки, про наукові здобутки на теперішньому етапі та перспективи подальшого розвитку.</p>
1.2. Наставочна	<p>Основне призначення: окреслити коло питань, проблем, які необхідно опрацювати, висвітлити на наступних заняттях; пояснити та обґрунтувати загальний план, структуру проведення певної</p>

	навчальної роботи, висвітлити систему окремих завдань (теоретичних, практичних), що необхідно виконати.
1.3. Інструктивна	Доцільна для студентів-заочників, оскільки сприяє підготовці до творчого розв'язання навчально-пізнавальних задач. На такій лекції доводяться вимоги до виконання самостійної роботи, індивідуальних завдань, поради щодо вибору теми, етапів збору матеріалів, написання, підготовки до захисту роботи, надається стислий аналіз наукової й навчально-методичної літератури, яка рекомендується для опрацювання, уточнюються терміни і форми звітності.
2. Оглядова:	Передбачається при вивченні навчальних дисциплін, з яких є державна атестація, якщо вивчення дисципліни і повернення до неї на оглядових лекціях дистанційовані у часі. Основною метою такої лекції є актуалізація опірних знань; систематизація наукових знань на більш високому рівні з опорою на науково-понятійному і концептуальному базисі всього курсу чи його розділів.
2.1. Оглядово-повторювальна	Стисло відображає всі теоретичні положення, що складають науково-понятійну систему даного курсу.
2.2 Консультативна	Доповнює й уточнює матеріал оглядової, висвітлюючи розділи курсу, що викликають серйозні труднощі при самостійному вивченні. Будується таким чином, що 50% часу виділяється для відповідей на конкретні питання, що виникли у студентів.
3. Інформаційна (тематична):	Її завдання - викласти й роз'яснити студентам певну інформацію відповідно до програми, спрямувати на деякі проблемні питання, що існують з цього приводу у сучасній науці.
3.1. Методологічна	Розкриває загальні та специфічні особливості даної науки, її структуру, окремі методи наукового пізнання.
3.2. Загальнопредметна	Є логічним продовженням методологічної лекції, оскільки конкретизує зв'язок

	<p>фундаментальних об'єктів з конкретно навчальною дисципліною, демонструє системні відносини, поступово дає цілісну уяву про навчальну дисципліну.</p>
<p>3.3. Лекція теоретичного конструювання</p>	<p>Теоретичною основою є наукові концепції; розглядаються професійні помилки чи їх наслідки, що потребують вирішення з урахуванням теоретичних засад. Ці лекції дозволяють поступово підготувати групи до переходу на проблемне навчання.</p>
<p>3.4. Лекція-конкретизація</p>	<p>Має на меті деталізацію і по елементне вивчення й засвоєння якого-небудь поняття, теорії. Вона характеризується достатньо великим об'ємом, тому не завжди вдається завершити розгляд всіх питань. Навчальний матеріал такої лекції подається інформаційним блоком, до якого входить одне або декілька взаємопов'язаних понять. Така лекція може проходити як розбір конкретних ситуацій, через які потім виходять на узагальнення.</p>
<p>3.5. Лекція-інтеграція</p>	<p>На ній відбувається подальше перетворення отриманих знань, установлення зв'язків і відношень між їх елементами. Її мета: формування у студентів системи знань на основі усвідомлення загальних закономірностей та принципів, поступового переходу до узагальнень. Основна функція: диференціація знань для встановлення зв'язків між основними поняттями теми, курсу, освітньої компоненти.</p>
<p>3.6. Узагальнююча</p>	<p>Проводиться при закінченні вивчення розділу або теми для закріплення отриманих знань. Лектор виділяє ключові питання, широко використовує узагальнюючі таблиці, схеми, алгоритми, що дозволять застосовувати отримані знання у нестандартних і пошуково-творчих ситуаціях.</p>
<p>4. Заклучна (підсумкова)</p>	<p>Має на меті узагальнення та систематизацію знань, демонстрацію здобутків студентів, динаміку їх успіхів. Така лекція призначена для демонстрації сформованих міжпредметних і міждисциплінарних зв'язків, перспектив подальшого навчання.</p>

Нетрадиційні види лекцій можуть розглядатися як органічне доповнення, оскільки відрізняються, в першу чергу, формою подачі інформації (Таблиця 6).

Таблиця 6

Види нетрадиційних лекцій

Вид лекції	Характеристика виду лекції
<i>Міні-лекція</i>	Може проводитись викладачем на початку будь-якого виду аудиторних занять (семінарського, практичного або лабораторного) протягом десяти хвилин по одному з питань теми, що вивчається
<i>Багатоцільова</i>	Основа на комплексній взаємодії окремих елементів: подача матеріалу, його закріплення, застосування, повторення і контроль
<i>Проблемна</i>	Передбачає апробацію багатоваріантних підходів до рішення проблеми, активізує пошуково-дослідну діяльність студентів.
<i>Різновид: лекція-брейнстормінг («мозкова атака»).</i>	<p>Викладачем створюються команди, які за певний час повинні надати свій варіант вирішення проблеми. Викладач слідкує не тільки за правильністю відповіді, але й за аргументацією, а в разі необхідності - сам дає розгорнутий коментар, який фіксується письмово.</p> <p>Використовуються евристичні методи, викладач добирає й компоує навчальний матеріал таким чином, щоб студенти самостійно виокремили з нього проблему і на семінарському занятті продемонстрували власні варіанти її вирішення.</p>
<i>Лекція-конференція</i>	Проводиться за схемою наукових конференцій. Складається зі заздалегідь поставленої проблеми і системи доповідей (до 10 хвилин) по кожному питанню, що висвітлює проблему. При цьому виступ готується як логічно закінчений текст, який є результатом самостійної роботи студента. Функція викладача полягає у керуванні підготовкою таких доповідей до лекції. Під час лекції викладач може дещо узагальнити матеріал, допомогти «лектору-початківцю» з числа студентів, якщо йому не вдається відповісти на питання аудиторії. Такий вид лекцій значно підвищує роль самопідготовки.
<i>Лекція-прес-конференція</i>	На початку заняття студенти мають ставити лектору запитання у письмовій формі, які він протягом

	декількох хвилин аналізує та надає змістовні відповіді, які повинні бути сформовані у зв'язний текст. При високому рівні підготовленості аудиторії висвітлення питань може відбуватися за участю найсильніших студентів, які посядають місце поруч з викладачем.
<i>Лекція зі задалегідь запланованими помилками</i>	На підготовчому етапі у тексті лекції закладається певна кількість помилок змістовного, фактологічного, методичного характеру. На початку лекції викладач попереджає аудиторію, що в тексті є певна кількість помилок. Під час лекції або семінару студенти знаходять ці помилки, кваліфікують їх, надають правильні відповіді. Ця лекція виконує стимулюючу, контрольну, діагностичну функції.
<i>Лекція-бесіда</i>	Обмін думками. Методична специфіка лекції-бесіди полягає в тому, що лектор виступає як у ролі інформатора, так і в ролі координатора, що вміло направляє діалог.
<i>Лекція-диспут</i>	Функція лектора – короткий виступ на початку зустрічі. Полемічна бесіда передбачає зіткнення думок і, відповідно, пошук аргументів, поглиблений аналіз проблем, що розглядаються. Методична майстерність лектора включає навички організації дискусії, вмілого керування нею. Тема дискусії обирається та розробляється задалегідь. Учасники дискусії мають дійти до істини.
<i>Кіно(відео) лекція</i>	Допомагає розвитку наочно-образного мислення у студентів. Лектор здійснює підбір необхідних кіно(відео)матеріалів до теми, що вивчається. Перед початком перегляду оголошуються цілі, в ході перегляду кіно(відео)матеріалів лектор коментує події, що відбуваються на екрані.
<i>Лекція-візуалізація</i>	Візуальна передача інформації за допомогою технічних засобів навчання. Лектор широко використовує слайди, плівки, планшети, креслення, рисунки, схеми тощо. Для даного виду лекції характерно використання «опорних сигналів», коли вся інформація кодується у вигляді певних символів, знаків, а потім викладач коментує їх функціональні й системні взаємозв'язки.
<i>Лекція-екскурсія</i>	Нетрадиційний вид лекції, оскільки передбачає виїзд безпосередньо на робочі місця, в музеї, на виставки тощо. Сама обстановка стає своєрідною наочністю, яку неможливо відтворити в умовах навчального закладу.

<p>Лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція).</p>	<p>Можлива як за допомогою звичайних вербальних засобів, так і за допомогою технічних засобів навчання у спеціально обладнаних аудиторіях. При підготовці та проведенні інтерактивних лекцій бажано заздалегідь роздати необхідний дидактичний матеріал, методичні рекомендації щодо вивчення теми. Лектор з'ясовує, наскільки зрозуміло те, що опрацьовувалося самостійно, коментує найбільш складні питання.</p> <p>Позитивні сторони інтерактивної лекції: студент стає суб'єктом навчання.</p>
<p>Бінарна лекція.</p>	<p>В аудиторії водночас знаходяться два лектори. Така лекція доцільна, коли існують різні підходи до вирішення проблемних питань і кожний з викладачів відстоює власні позиції. Вона доцільна для здійснення міжпредметних зв'язків, коли одна проблема стає інтегральною для викладачів різних дисциплін. Використовується метод «круглий стіл». визначається лідер-організатор, який слідує за регламентом, дисциплінує учасників тощо.</p> <p>Можливий ще один варіант організації і проведення бінарної лекції, коли запрошують на заняття практичного працівника, що сприяє створенню органічного дуету: викладач, який має якісну теоретичну підготовку, і практик, який володіє особливостями практичної діяльності.</p>
<p>Лекція-брифінг</p>	<p>Методична структура: повідомлення лектора (10-15 хв) – запитання студентів (10-15 хв) – відповіді лектора (50-60 хв).</p>
<p>Лекційні спецкурси</p>	<p>Звичайно виходять за рамки навчальної програми, значно розширюють й поглиблюють наукові знання, одержані в рамках програми, полегшують їхнє творче осмислення. Через спецкурси студенти знайомляться з проблематикою певної наукової школи, навчаються творчо мислити, долучаються до наукової та пошукової діяльності.</p>

Принципи композиційної будови лекції:

1. Послідовність викладу: думки повинні бути пов'язані логічно і витікати одна з одної.

2. Поступове ускладнення: за певними педагогічними принципами «від простого до складного»; «від конкретного до загального» чи «від загального до конкретного» тощо.

3. Органічна єдність: структурування навчального матеріалу на пункти має бути гармонійно пов'язане з його змістом.

4. Економія засобів: мінімум зайвих слів, фактів і доказів. Тільки те, що сприяє розкриттю теми, з'ясуванню суті проблеми.

Типові помилки при композиційній будові лекції:

- наявність зайвих частин і деталей, що не призводять до розкриття теми (намагання викласти як можна більше матеріалу);
- невідповідність структурних частин (змістовний, тривалий вступ, приділення зайвої уваги другорядним проблемам, коротка основна частина, тривала заключна частина);
- неконкретність викладення матеріалу (порушення співвідношення між теорією та фактами, теоретичні роздуми, не підкріплені посиланнями на реальну дійсність);
- відхід від основної мети (зацікавленість деталями, фактами та прикладами, які не мають відношення до теми, а відволікають від неї);
- відсутність чітких висновків.

3.2 Методичні матеріали до практичних занять

Практичні заняття – найбільш поширена форма професійного навчання спеціалістів, що дозволяє найкращим чином реалізувати принцип зв'язку теорії та практики, навчання з життям.

Науково-методичний супровід практичних занять

Основними цілями практичних занять є:

- формування у здобувачів освіти вмінь і навичок практичних дій, необхідних спеціалістам для професійного виконання функціональних обов'язків;
- розвиток у здобувачів освіти професійно-ділових якостей, що передбачені освітньо-професійною програмою спеціальності;
- формування у здобувачів освіти інтересу до майбутньої спеціальності.

Методи навчання на практичних заняттях:

1. Вправи (групові й індивідуальні).
2. Аналіз професійних (проблемних) ситуацій.

3. Розв'язання професійних (проблемних) ситуацій.
4. Робота з документами та діловими паперами.
5. Моделювання професійних (проблемних) ситуацій.
6. Практичний тренінг.

За формою практичного заняття викладач організовує детальний розгляд здобувачами вищої освіти окремих теоретичних положень освітньої компоненти та формує компетентності щодо їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих практичних завдань.

До методичного забезпечення практичних занять входять:

- тематичний план практичних занять (відповідно до навчальної програми);
- методичні картки практичних занять;
- робочий зошит/альбом*;
- інструктивно-методичні вказівки щодо змісту та ходу практичного заняття (містять перелік практичних умінь і навичок, практичні та контрольні завдання, у тому числі для самостійної роботи, список обов'язкової і додаткової літератури);
- завдання для контролю (вхідного, поточного, підсумкового) з еталонами відповідей та критеріями оцінювання;
- роздатковий матеріал (за необхідності);
- відеоматеріали (за необхідності);

*якщо використовується авторський навчально-методичний посібник «Робочий зошит або альбом для практичних занять», то методичні картки практичного заняття та інструктивно-методичні вказівки щодо змісту та ходу практичного заняття входять до його змісту.

Орієнтовна структура практичного заняття:

1. Організаційна частина:
 - повідомлення теми, цілей і практичних результатів навчання, яких мають досягти здобувачі освіти на занятті;
 - актуалізація опорних знань;
 - контроль вихідного рівня знань здобувачів освіти;
 - мотивація навчальної діяльності здобувачів освіти.
2. Основна частина:
 - формування компетентностей у здобувачів освіти (закріплення вмінь і навичок або перевірка вмінь і навичок) ;
 - зміст основної частини заняття (перелік практичних завдань) ;
 - поточний контроль діяльності здобувачів освіти.
3. Заключна частина:
 - узагальнення та систематизація сформованих компетентностей;
 - підведення підсумків заняття, оцінювання здобувачів освіти;

- диференційоване домашнє завдання.

Зразок титульного аркуша та зразок структури методичної картки практичного заняття наведено у *Додатку 4*.

Класифікація ситуаційних задач, які використовуються на практичних заняттях

Класифікація ситуаційних задач залежно від мети навчання та методичних підходів до їх розробки:

1) *теоретичні* – передбачають активізацію процесу пізнання, закріплення і систематизації одержаних студентами знань, їх рішення має теоретичний характер (розробка схем, програм);

2) *практичні* ситуаційні задачі мають прикладний характер, пов'язані з професійними ситуаціями, з якими студенти можуть зіткнутися у своїй майбутній практичній діяльності;

3) *прості* ситуаційні задачі, пов'язані з матеріалом однієї теми або блоком тем однієї навчальної дисципліни;

4) *комплексні* задачі, пов'язані з матеріалами декількох різноманітних тем курсу або інших навчальних дисциплін;

5) *проблемні* ситуативні задачі, що не мають однозначного рішення та вимагають творчого застосування раніше засвоєних принципів і методик.

Умови ефективного проведення практичних занять:

- теоретичний матеріал, необхідний для практичного заняття вивчений заздалегідь (у розкладі практичні заняття плануються після лекцій);

- вибір завдань, які забезпечують зв'язок теорії з практикою, значення теорії для вирішення соціально-професійних завдань (вимоги ОПП);

- вибір завдань проблемного характеру та пошуку не тільки рішень, але й джерела отримання недостатньої інформації;

- навчання студентів прийомам отримання необхідної інформації;

- використання сучасних технічних засобів навчання;

- застосування активних та інтерактивних методів навчання;

- застосування інноваційних педагогічних технологій;

- постійна активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів;

- систематичний методичний супровід студентів.

Типові помилки при проведенні практичних занять

1. Робота лише з тими здобувачами освіти, які мають високі показники успішності.
2. Низький рівень активності групи, відсутність співробітництва та взаємодопомоги.
3. Неврахування рівня підготовленості групи: неадекватність підбору завдань.
4. Намагання уникнути проблемних питань, що можуть виникати під час вирішення завдань.
5. Відрив теорії від потреб практики.
6. Диспропорція між індивідуальними та груповими завданнями.
7. Відсутність проміжних висновків.
8. Суттєве порушення запланованого хронометражу.
9. Відсутність методичного керівництва з боку викладача.
10. Надмірне піклування з боку викладача, що унеможлиблює самостійність здобувача освіти.
11. Недосягнення поставлених цілей.
12. Відсутність індивідуального підходу (диференціації) при розподілі домашнього завдання.
13. Підсумки заняття не підведені викладачем, оцінки здобувачів освіти не аргументовані.

3.3 Методичні матеріали для лабораторних занять

Дидактичною метою лабораторного заняття є практичне підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни, набуття практичних умінь та навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень.

Науково-методичний супровід лабораторних занять

Під час лабораторного заняття (практикуму) здобувач освіти під керівництвом викладача особисто (самостійно) проводить лабораторні експерименти або досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень освітньої компоненти, набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.

До методичного забезпечення лабораторного заняття (практикуму) входить:

- тематичний план лабораторних занять (відповідно до навчальної програми освітньої компоненти);
- методичні картки лабораторних занять;
- лабораторний зошит (журнал)*;
- інструктивно-методичні вказівки для здобувачів освіти щодо змісту та ходу лабораторних робіт;
- роздатковий матеріал;
- необхідне обладнання та устаткування; реактиви.

*якщо використовується авторський навчально-методичний посібник «Лабораторний зошит», то методичні картки практичного заняття та інструктивно-методичні вказівки щодо змісту та ходу лабораторного заняття входять до його змісту.

Орієнтовна структура лабораторного заняття:

1. Організаційна частина:

- повідомлення теми, мети заняття;
- актуалізація опорних знань і контроль вихідного рівня знань здобувачів освіти;
- мотивація навчальної діяльності здобувачів освіти;
- інструктаж з техніки безпеки;
- вступний інструктаж щодо виконання лабораторної роботи

2. Основна частина:

- зміст основної частини заняття (виконання дослідів, експерименту тощо);
- поточний контроль виконання роботи, консультативна робота.

3. Заключна частина:

- узагальнення та систематизація знань, вмінь та навичок;
- підведення підсумків заняття, оцінювання здобувачів освіти;
- диференційоване домашнє завдання;
- прибирання робочого місця.

Зразок титульного аркуша та зразок структури методичної картки лабораторного заняття наведено у *Додатку 5*.

Для проведення лабораторного заняття викладач має підготувати:

- лабораторію (кабінет) до проведення лабораторної роботи;
- обладнання та оснащення;
- довідковий матеріал, який буде використовуватися студентами;
- наочне забезпечення (таблиці, схеми, рисунки тощо);
- навчально-методичну документацію;
- чіткий план заняття з хронометражем;
- інструкції для студентів щодо виконання лабораторних завдань;
- індивідуальні завдання.

Методичні поради щодо складання інструкції лабораторної роботи

Тема лабораторної роботи має відповідати навчальній програмі та тематичному плану.

Інструкція до лабораторної роботи та звіт з виконання лабораторної роботи оформлюються згідно з єдиними вимогами до оформлення графічних і текстових документів.

Інструкції до лабораторних робіт розглядаються та затверджуються на засіданні відповідної кафедри.

Структура інструкції:

- мета роботи;
- завдання;
- обладнання;
- вказівки, рекомендації;
- порядок виконання роботи;
- контрольні питання;
- техніка безпеки;
- вимоги до знань і вмінь здобувачів освіти.

3.4. Методичні матеріали до семінарських занять

Семінарські заняття - ефективна форма організації навчальних занять, яка полягає у самостійному вивченні здобувачами освіти окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Науково-методичний супровід семінарських занять

Методичне забезпечення семінарського заняття включає:

- тематичний план семінарських занять (відповідно до навчальної програми);
- методичні картки семінарських занять;
- перелік питань, що виносяться на семінарське заняття з рекомендованими формами виконання та критеріями оцінювання;
- контрольні завдання для підготовки до семінару;
- банк тестів, ситуаційних задач, проблемних завдань тощо;
- рекомендована література (основна, додаткова, інформаційні ресурси).

Орієнтовна структура семінарського заняття:

1. Організаційна частина:

- повідомлення теми та мети семінару;
- актуалізація опорних знань студентів;
- мотивація навчальної діяльності студентів.

2. Основна частина:

- вступне слово викладача;
- зміст основної частини заняття: проводиться у формі бесіди, диспуту, дискусії, захисту рефератів, обговорення доповідей та рефератів, рецензування відповідей студентів, тощо).

3. Заключна частина:

- підведення підсумків семінару;
- диференційована оцінка діяльності студентів;
- заключне слово викладача;
- диференційоване домашнє завдання.

Форму титульного аркуша та зразок структури методичної картки семінарського заняття наведено у *Додатку б*.

Дидактичні цілі проведення семінарів:

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання;
- спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізація їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формування у них навичок самоосвіти;
- навчити методам аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та сформуванню вміння та навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Функції семінарських занять:

- *навчальна* (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до семінару);
- *розвивальна* (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);
- *виховна* (патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби здорового способу життя тощо);
- *діагностично-корекційна* (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєнні та їх подолання) та ін.

Загальнодидактичні вимоги до семінарських занять:

- науковість,

- доступність,
- єдність форми і змісту,
- забезпечення зворотного зв'язку, проблемність та ін.

Класифікація семінарських занять

Пропонується класифікувати семінари за такими критеріями:

- *залежно від складності, обсягу і вимог*: просемінари (підготовчі); власне семінари; міжпредметні семінари;

- *залежно від мети*: семінар-повторення і систематизації знань; семінари вивчення нового матеріалу; міжпредметні семінари;

- *за формою проведення*: семінар-бесіда, семінар-обговорення (реферативний); коментоване читання; диспут; комбінований; міжпредметний семінар та його різновидність – семінар- конференція.

У таблиці 7 наведено характеристику традиційних семінарських занять.

Таблиця 7

Характеристика семінарських занять

Вид семінару	Коротка характеристика
Просемінари	мають передувати власне семінарам, відіграють вступну, підготовчу роль, передбачають аудиторну роботу студентів під керівництвом викладача, спрямовану на оволодіння вміннями й навичками самостійної роботи з підготовки до безпосередньої участі в семінарах. Функція просемінарів: оволодіння технологією, методикою і технікою роботи на власне семінарах.
Спецсемінари	спрямовані на формування у студентів умінь та навичок проведення наукових досліджень, зазвичай проводяться на старших курсах.
Семінари-бесіди	найпростіша форма семінару, побудована на основі евристичної бесіди (студенти дають відповіді на запитання, що мають проблемний характер і вимагають творчого, продуктивного мислення: «Чому ...?», «Як Ви вважаєте...?», «Чим можна пояснити... ?» тощо);
Дискусія (від лат. розгляд, дослідження)	є вищим рівнем евристичної бесіди; найбільш поширеними і ефективними формами є:

	«круглий стіл», форум, дебати, симпозіум; базуються на обміні думками між усіма учасниками, що привчає студентів самостійно мислити, сприяє розвитку аналітичних навичок, розвиває здатність до виваженої аргументації, відстоювання власної точки зору, адекватного оцінювання себе та поважати думки інших); може проводитися шляхом розгляду невеликих доповідей студентів з подальшим обговоренням учасниками семінару;
Наукові семінари	характеризуються високим рівнем узагальнення знань, умінь, навичок; дидактичні цілі і завдання цього заняття реалізуються шляхом заслуховування і широкого аналізу звітів студентів про проведену науково-пошукову роботу; проводяться у формі наукових конференцій; на них студенти виступають із доповідями, у яких висвітлюють результати виконаної ними науково-пошукової роботи, підготовки до студентських наукових конференцій тощо
Семінар із використанням ігрових ситуацій	проводяться у формі пізнавальних ігор (наприклад: «Що, де, коли?», «Брейн-ринг», «КВК» та ін.); рольових ігор (з розподілом ролей: експерти, рецензенти, опоненти, головуючий тощо); прес-конференції (ролі: прес-секретар, журналісти, експерти тощо)
Міжпредметні семінари	проводяться одним або декількома викладачам на них обговорюється навчальна інформація, яка предметом вивчення декількох дисциплін

Різновиди семінарських занять

1. Семінар запитань і відповідей.
2. Семінар-розгорнута бесіда: передбачає попередню підготовку студентів з визначених завдань.
3. Семінар-колективне читання: студенти зачитують тексти, коментуючи їх зміст з позицій розвитку сучасної науки.

4. Семинар, що передбачає усні відповіді студентів з наступним їх обговоренням.

5. Семинар-дискусія: студенти, маючи програму, завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на занятті.

6. Семинар, що передбачає обговорення й оцінювання письмових рефератів студентів.

7. Семинар-конференція: студенти завчасно готують доповіді, виступають з ними, відповідають на запитання своїх колег.

8. Семинар-теоретична конференція: проводиться зі студентами кількох груп курсу на основі вивчення об'ємного розділу чи цілої дисципліни.

9. Семинар-вирішення проблемних завдань: проводиться на основі створення проблемних ситуацій, виділення проблемних завдань і праці над їх розв'язанням.

10. Семинар-прес-конференція: кілька студентів готують повідомлення з вузлових питань, а всі учасники включаються в їх обговорення.

11. Семинар-«мозковий штурм»: студенти завчасно ознайомлюються з важливими проблемними завданнями, які потребують вирішення; під час семінару вносять конкретні пропозиції щодо розв'язання проблеми.

Типові помилки при проведенні семінарських занять

1. Намагання викладача перетворити семінар на демонстрацію власного професіоналізму при низькій активності студентів.

2. Повне наслідування лекції, коли на семінарі відбувається дослівний переказ лекційного матеріалу.

3. Перетворення виступу студента на діалог «викладач – студент» на фоні інертності аудиторії.

4. Відхід від зазначеної теми семінару, обговорення інших проблем.

5. Недотримання розподілу часу, відсутність пропорції часу при розгляді питань.

6. Ігнорування викладачем точок зору студентів.

7. Читання рефератів замість захисту.

8. Велика кількість студентських рефератів, які присвячені одній тій самій проблемі.

9. Відмова викладача від застосування інтерактивних методів навчання.

10. Перевантаженість заняття візуальним матеріалом.

3.5. Методичні матеріали для самостійної роботи здобувачів освіти

Самостійна робота здобувача освіти це його освітня діяльність у процесі аудиторних занять та позааудиторний навчальний час, яку він здійснює за завданням та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота спрямована на досягнення здобувачем освіти запланованих освітньо-професійної програмою результатів навчання.

Науково-методичний супровід самостійної роботи здобувачів освіти

Самостійна робота здобувачів вищої освіти забезпечується системою навчально-методичного забезпечення, передбаченою навчальною програмою освітньої компоненти: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, збірниками завдань, комплектами індивідуальних завдань, практикумами, методичними рекомендаціями з організації самостійної роботи та виконання окремих завдань, електронними та іншими навчально-методичними матеріалами.

Метою самостійної роботи є системне та послідовне засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування у здобувачів освіти самостійності у здобутті та поглибленні знань як риси характеру, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності майбутніх фахівців на ринку праці.

Питання та завдання для самоперевірки та самоконтролю засвоєння знань дозволяють забезпечити більш ефективне опрацювання студентами навчального матеріалу у процесі самостійної роботи. Методично грамотно сформульовані питання та завдання є запорукою того, що засвоєння знань у ході самостійної роботи, наприклад, з підручником, посібником, іншим методичним матеріалом, у подальшому забезпечить їх практичне застосування.

Зміст самостійної роботи визначається навчальною програмою освітньої компоненти та методичними рекомендаціями викладача і може складатися з таких

видів роботи:

- підготовка до аудиторних занять;
- виконання практичних завдань протягом семестру;
- самостійне опрацювання окремих тем освітньої компоненти;
- переклад іноземних текстів встановлених обсягів;
- підготовка та виконання завдань, передбачених програмою практики, наукових, творчих робіт тощо;
- підготовка до усіх видів контролю навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти;
- робота у студентських гуртках;

– участь у роботі наукових і науково-практичних конференцій, семінарів, олімпіад тощо;

– інші види діяльності, що ініціюються кафедрою, університетом, студентським самоврядуванням.

Обсяг годин для самостійної роботи здобувача освіти регламентується навчальним планом (робочим навчальним планом), відображається в навчальній програмі та силабусі освітньої компоненти, становить не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу часу, відведеного для вивчення конкретної освітньої компоненти. Співвідношення обсягів годин аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної освітньої компоненти, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять.

З освітніх компонент, які передбачають не лише засвоєння певного обсягу знань, а й вироблення необхідних практичних вмій і навичок, обсяг аудиторних занять становить, як правило, не більше 2/3, а з інших – не менше 1/3 загального обсягу часу.

Приклади завдань для самостійної роботи:

- опрацювання інформації, отриманої безпосередньо на аудиторних заняттях;

- робота з підручниками, довідковою літературою для самостійного вивчення окремих тем, питань із розробкою конспекту;

- підготовка рефератів, повідомлень;

- складання глосарію теми;

- творчі завдання (проекти, есе, анотування, звіти, тощо);

- виконання підготовчої роботи до лабораторних та практичних робіт;

- виконання індивідуальних практичних, розрахункових, графічних

завдань;

- підготовка письмових відповідей на проблемні питання;

- виготовлення наочності.

Методичне забезпечення самостійної роботи:

- тематичний план самостійної роботи (відповідно до навчальної програми);

- методичні картки організації самостійної роботи ;

- перелік питань, що виносяться на самостійну роботу з рекомендованими формами виконання та критеріями оцінювання;

- завдання для самоконтролю (банк тестів, ситуаційних задач, проблемних завдань тощо);

- рекомендована література (основна, додаткова, інформаційні ресурси).

Зразок титульного аркуша та зразок структури методичної картки організації самостійної роботи наведено у *Додатку 7*.

3.6. Пакети документації до підсумкового семестрового контролю

Пакети документації до підсумкового семестрового контролю з освітньої компоненти оформлюються за затвердженими формами і є нормативними документами ПВНЗ «ХММУ».

Пакети документації включають: титульний аркуш, пояснювальну записку, екзаменаційні білети, еталони відповідей та критерії оцінювання відповідей.

Пакети документації до підсумкового семестрового контролю розробляються і підписуються екзаменатором; розглядаються та затверджуються на засіданні кафедри, підписуються завідувачем кафедри.

Пакет білетів для екзамену розробляється та затверджується за 1 місяць до початку екзаменаційної сесії.

Зразок титульного аркуша пакету документації до семестрового диференційованого заліку наведено у *Додатку 8*, зразок титульного аркуша пакету документації до семестрового контролю та екзаменаційного білета наведено у *Додатку 9*.

Структура навчальної програми освітньої компоненти

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
освітньої компоненти**

_____ (назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА

Навчальну програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол від «__» 202__ року № ____
Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

Навчальну програму схвалено на засіданні навчально-методичної комісії
ПВНЗ «ХММУ»

Протокол від «__» 202__ року № ____
Голова навчально-методичної комісії _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: _____

(вказати ПРИЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

ВСТУП

Програма вивчення освітньої компоненти «_____» складена

відповідно до Стандарту вищої освіти України
підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА

1. Опис освітньої компоненти

Мова навчання:

Статус освітньої компоненти: обов'язкова/вибіркова

Передумови вивчення освітньої компоненти:

Курс:

Семестри:

Предметом вивчення освітньої компоненти «.....» є

Інформаційний обсяг освітньої компоненти. На вивчення освітньої
компоненти відводиться _____ години _____ кредитів ЄКТС

2. Мета та завдання освітньої компоненти

Метою викладання освітньої компоненти «_____» є _____

Основними завданнями вивчення освітньої компоненти «_____» є _____

3. Компетентності та результати навчання

Освітня компонента забезпечує набуття здобувачами вищої освіти
компетентностей:

- *інтегральна:*

- *загальні:*

- спеціальні (фахові, предметні):

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє освітня компонента _____

У результаті вивчення освітньої компоненти здобувач вищої освіти повинен

знати:

вміти:

володіти:

Опис освітньої компоненти

семестр	Всього годин/ кредитів в	Аудиторні заняття				СР	форма підсумкового контролю
		Л	ПЗ	СЗ	ЛЗ		
I							
II							
...							
з освітньої компоненти							

*Л – лекції; ПЗ – практичні заняття; СЗ – семінарські заняття; ЛЗ – лабораторні заняття; СР – самостійна робота

4. Структура освітньої компоненти

Назви розділів дисципліни і тем	Кількість годин					
	усього	Форма навчання (денна)				
		У тому числі				
	лек	пр	лаб	інд	срс	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1						
Тема 1. Назва						
Тема 2. Назва						
Разом за розділом 1						
Розділ 2						
Тема 1. Назва						
Тема 2. Назва						
Разом за розділом 2						
Розділ 3						
Тема 1. Назва						
Тема 2. Назва						
Разом за розділом 3						
Семестровий залік/семестровий диф.залік						
Семестровий екзамен						

5. Зміст програми освітньої компоненти

Розділ 1. Назва розділу

Змістовий розділ 1. Назва змістового розділу

Тема 1. Назва теми

Розкривається зміст теми

Тема 2. Назва теми

Розкривається зміст теми

Змістовий розділ 2. Назва змістового розділу

Тема 3. Назва теми

Розкривається зміст теми

Тема 4. Назва теми

Розкривається зміст теми

Семестровий контроль розділу

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

9. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

10. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

Завдання для самостійної роботи

11. Індивідуальні завдання _____

12. Методи навчання _____

13. Форми поточного та семестрового контролю успішності навчання

Примітка: семестровий контроль проводиться у формі семестрового заліку, семестрового диференційованого заліку та/або семестрового екзамену

14. Оцінювання успішності навчання студентів за ЄКТС організації освітнього процесу (ПНД, залік, диференційний залік, екзамен)

14.1 Оцінювання поточної навчальної діяльності (ПНД)

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...» (таблиця 1,2)

14.2 Проведення та оцінювання диференційованого заліку або іспиту (табл. 3, 4 або 5 з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...»).

14.3 Оцінка з дисципліни

14.4 Технологія оцінювання дисципліни (табл. 6 з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...»).

15. Методичне забезпечення

Навчальна програма та силабус освітньої компоненти, навчальний контент (конспект лекцій/презентації), плани практичних (семінарських) занять, завдання для лабораторних робіт та самостійної роботи, питання, задачі, завдання або кейси для поточного та семестрового контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти, завдання комплексної контрольної роботи з освітньої компоненти тощо).

16. Рекомендована література

Основна (базова)

1.

Допоміжна

1.

17. Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1.

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ

Навчаль- ний рік, дата	Ознайо- мений зі змістом навчальної програми (ПІБ НПП)	Ознайомлений зі змістом навчальної програми (підпис НПП)	Ознайомлений зі змінами (доповненнями) навчальної програми (ПІБ НПП)	Ознайомлений зі змінами (доповненнями) навчальної програми (ПІБ НПП)

ПРИВАТНИЙ ВИЩІЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

(назва освітньої компоненти)

для здобувачів вищої освіти __ курсу _____ семестр(и)

Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	222 Медицина
Освітньо-професійна програма	Медицина
Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Статус освітньої компоненти	обов'язкова/вибіркова
Пререквізити освітньої компоненти:	<i>Зазначається інформація щодо освітніх компонент, базових знань та результатів навчання, необхідних здобувачу вищої освіти для успішного навчання та опанування компетентностями з даної освітньої компоненти</i>
Обсяг освітньої компоненти	<i>Кількість кредитів ECTS, кількість годин, регламентованих навчальним планом на вивчення освітньої компоненти</i>
Кафедра	<i>Адреса кафедри: Веб-сайт кафедри</i>
Викладач	<i>ПІБ (повністю) Коротка інформація: науковий ступінь, вчене звання тощо</i>
Контактна інформація викладачів	e-mail
Консультації	<i>Місце, час консультацій з освітньої компоненти</i>
Анотація освітньої	<i>Короткий опис освітньої компоненти,</i>

компоненти:	<i>особливості, переваги (зазначено в навчальній програмі)</i>
Мета викладання освітньої компоненти:	<i>зазначено в навчальній програмі</i>
Компетентності відповідно до освітньої програми:	
Soft- skills / Загальні компетентності (ЗК):	<i>зазначити код і зміст ЗК відповідно до матриці компетентностей в освітній програмі (зазначено в навчальній програмі)</i>
Hard-skills / Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):	<i>зазначити код і зміст ФК відповідно до матриці компетентностей в освітній програмі (зазначено в навчальній програмі)</i>
Програмні результати навчання (ПРН):	<i>зазначити код і зміст ПРН відповідно до матриці компетентностей в освітній програмі (зазначено в навчальній програмі)</i>
Зміст освітньої компоненти:	
<i>Указати тільки назву розділів, змістових розділів, тем (зазначено в навчальній програмі).</i>	
Розділ 1. Назва ...	
Змістовий розділ 1. Назва	
Тема 1. Назва...	
Тема 2. Назва...	
Види та форми контролю	
<i>Указати види контролю (усне опитування, тестовий, письмовий, програмований, вирішення ситуаційних (розрахункових) задач тощо) для кожної форми контролю (зазначено в навчальній програмі):</i>	
Вхідний контроль:	
Поточний контроль:	
Підсумковий контроль:	
Форма семестрового контролю: семестровий залік/семестровий диференційований залік, семестровий екзамен (при наявності)	
Умови допуску до контролю:	
<i>Наприклад, для допуску необхідна наявність мінімальної кількості балів ____, відсутність невідпрацьованих пропусків лабораторних, практичних та семінарських занять тощо</i>	
Самостійна робота здобувачів вищої освіти оцінюється під час поточного контролю та під час контролю змістового розділу	

Система оцінювання з освітньої компоненти:

Наприклад, Результати семестрового контролю у формі семестрового заліку оцінюються за 200-бальною, недиференційованою шкалою («зараховано», «незараховано») та за шкалою ECTS.

Підсумковий контроль у формі семестрового екзамену проводиться наприкінці __ семестру після закінчення всіх практичних занять з дисципліни та складається в період екзаменаційної сесії згідно з розкладом. Екзамен оцінюється від 50 до 80 балів.

Шкала конвертації оцінок підсумкового контролю (екзамену) в бали ECTS:

Оцінка ПК За шкалою ECTS	Відповідність % вірного вирішення до максимальної кількості балів	Оцінка ПК за 4-ри бальною шкалою
72-80	90-100 %	«5»
60-71	75-89 %	«4»
50-59	60-74 %	«3»
менше 50	менше 60 %	«2»

Максимальна кількість балів з дисципліни – 200 балів, у тому числі максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 120 балів, максимальна кількість балів за результатами екзамену – 80 балів.

Мінімальна кількість балів з дисципліни – 120, у тому числі мінімальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 70 кількість балів, мінімальна кількість балів за результатами екзамену – 50 балів.

Відповідність оцінок за 200 бальною, чотирибальною, ECTS шкалами

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре

130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Перелік рекомендованої літератури

Базова

1.....

Допоміжна

1.....

Інформаційні ресурси

1.....

Технічне й програмне забезпечення освітньої компоненти:

Надати перелік технічного й програмного забезпечення, необхідного для вивчення освітньої компоненти (зазначено в навчальній програмі)

Політики освітньої компоненти:

Політика щодо академічної доброчесності.

Діяльність здобувачів освіти здійснюється відповідно до «Кодексу академічної доброчесності членів університетської спільноти ПВНЗ «ХММУ» та Положення про академічну доброчесність ПВНЗ «ХММУ». За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення пільг, наданих університетом.

Політика щодо відвідування занять. Здобувач вищої освіти зобов'язаний відвідувати навчальні заняття (Положення «Про організацію освітнього процесу ПВНЗ «ХММУ») згідно з розкладом (<https://khimu.edu.ua/rozklad/>), дотримуватися етичних норм поведінки.

Політика щодо дедлайнів, відпрацювання, ліквідації академічної заборгованості. Відпрацювання пропущених занять здобувачем вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про відпрацювання студентами пропущених навчальних занять та порядок ліквідації академічної різниці в навчальних планах у ПВНЗ «ХММУ» згідно з графіком відпрацювань пропущених занять. Обов'язковим для всіх студентів є відпрацювання пропущених занять до початку екзаменаційного семестру. Студенти, які не

Відпрацювали у повному обсязі заняття, що були пропущені без поважних причин, не отримують з дисципліни відповідного семестрового контролю та не допускаються до екзаменаційної сесії.

Зразок титульного аркушу та зразок структури конспекту лекції

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ
освітньої компоненти

(назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс(и)_____ Семестр(и)_____

Конспект лекцій розглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол від «__» 202__ року № ____
Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

РОЗРОБНИК(И) КОНСПЕКТУ: _____

(вказати ПРИЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Лекція № (відповідно до тематичного плану лекцій)

Тема:

План лекції:

- 1.
- 2....

Теоретичні питання для самостійної роботи з теми:

- 1.
- 2....

Рекомендована література (відповідно до навчальної програми освітньої компоненти)

навчальна:

- 1.
- 2....

навчально-методична:

- 1.
- 2....

наукова:

- 1.
- 2....

фахова:

- 1.
- 2....

періодична:

- 1.
- 2....

Інформаційні ресурси, у т.ч. інтернет:

Виклад навчального матеріалу (*основні тези*)

Висновки:

- 1.
- 2....

Контрольні питання (*тестові завдання*) для рефлексії

- 1.
- 2.....

**Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки
практичного заняття**
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
освітньої компоненти

(назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс(и) _____ Семестр(и) _____

Методичні матеріали до практичних занять розглянуто та затверджено на
засіданні _____ кафедри

Протокол від «__» 202__ року № ____
Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

РОЗРОБНИК(И) : _____

(вказати ПРИЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

МЕТОДИЧНА КАРТКА ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ №

Тема:

Актуальність теми:

Цілі заняття: (сформовані загальні (ЗК) та спеціальні (фахові) (ФК) компетентності *(відповідно до навчальної програми)*)

Практичні результати навчання (ПРН): *(відповідно до навчальної програми)*

Обладнання та оснащення:

Глосарій теми: (основні терміни та поняття теми)

Зміст теми:

Питання, які розглядаються на занятті:

- 1.
- 2.....

Список рекомендованих джерел інформації:

- 1.
- 2.....

*якщо використовується авторський навчально-методичний посібник «Робочий зошит або альбом для практичних занять», то методичні картки практичного заняття входять до його змісту та можуть містити теоретичні відомості (алгоритми/протоколи виконання завдань з теми тощо).

Хід заняття:

1. Контроль вхідного рівня знань з теми (тестування, запитання, завдання тощо).
2. Практична частина (практичні завдання для послідовного виконання; практичний тренінг тощо)
3. Заключна частина (контроль виконаних завдань, заповнення робочих зошитів, складання звітів, підведення підсумків, підсумковий контроль); домашнє завдання, у тому числі для самостійної роботи.

**Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки
лабораторного заняття**

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ
освітньої компоненти**

_____ (назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс(и) _____ Семестр(и) _____

Методичні матеріали до лабораторних занять розглянуто та затверджено на
засіданні _____ кафедри

Протокол від «__» 202__ року № ____
Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

РОЗРОБНИК(И) : _____

(вказати ПРИЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

МЕТОДИЧНА КАРТКА ЛАБОРАТОРНОГО ЗАНЯТТЯ №

Тема:

Цілі заняття:

Лабораторне обладнання та устаткування, реактиви:

Література:

основна:

1.

2....

додаткова:

1.

2...

Інформаційні ресурси:

1.

2.....

Хід лабораторного заняття

Лабораторна робота 1.

Зміст лабораторної роботи:

Висновки:

Лабораторна робота 2.

Зміст лабораторної роботи:

Висновки:

**Зразок титульного аркуша та зразок структури методичної картки
семінарського заняття**

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
освітньої компоненти**

_____ (назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс(и) _____ Семестр(и) _____

Методичні матеріали до семінарських занять розглянуто та затверджено на
засіданні _____ кафедри

Протокол від «__» 202__ року № ____
Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

РОЗРОБНИК(И) : _____

(вказати ПРИЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

МЕТОДИЧНА КАРТКА СЕМІНАРСЬКОГО ЗАНЯТТЯ №

Тема:

Цілі заняття:

Питання семінару	Література з визначеного питання	Метод (<i>бесіда, диспут, дискусія, повідомлення, реферат тощо</i>)
1		
2...		

Завдання для самоконтролю:

1.

2.....

**Зразок титульного аркушу та зразок структури методичної картки
організації самостійної роботи**

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра _____

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
освітньої компоненти**

_____ (назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс(и) _____ Семестр(и) _____

Методичні матеріали до самостійної роботи розглянуто та затверджено на
засіданні _____ кафедри

Протокол від «__» 202__ року № __
Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

РОЗРОБНИК(И) : _____

(вказати ПРИЗВИЩЕ, ім'я авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

МЕТОДИЧНА КАРТКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема:

Ключові терміни та поняття теми:

Методичні рекомендації до виконання самостійної роботи:

Питання теми	Літературні джерела	Завдання та рекомендації до їх виконання, форми роботи

Завдання для самоконтролю:

1.

2.....

Форми контролю самостійної роботи:

1.

2.....

Вид навчальних занять, під час яких проводиться контроль самостійної роботи: _____

Критерії оцінювання самостійної роботи:

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

ПВНЗ «ХММУ»

_____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ

«__» _____ 202

**ПАКЕТ ДОКУМЕНТАЦІЇ
ДО СЕМЕСТРОВОГО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ**

(назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс, група
Семестр

Розглянуто на засіданні кафедри _____

(назва кафедри)

Протокол № __ від _____ 202__ р.

(дата, місяць, рік)

Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Харків – 202__

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

ПВНЗ «ХММУ»

_____ Ім'я ПРІЗВИЩЕ

«__» _____ 202

**ПАКЕТ ДОКУМЕНТАЦІЇ
ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ**

(назва освітньої компоненти)

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузь знань 22 ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я
спеціальність 222 МЕДИЦИНА
освітньо-професійної програми МЕДИЦИНА
Курс, група
Семестр

Розглянуто на засіданні кафедри _____
(назва кафедри)

Протокол № __ від _____ 202__ р.
(дата, місяць, рік)

Зав. кафедри _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ)
(підпис)

Харків – 202_

**ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХАРКІВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра _____
Освітня компонента _____

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

I. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1.

1.2.

II. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1.

2.2.

Викладач _____ (Ім'я ПРІЗВИЩЕ, науковий ступінь, наукове звання)
(підпис)

Циклограма науково-педагогічного (педагогічного) працівника щодо розробки НМЗ ОК ОПП

Компонент НМЗ	Розробник	Термін розробки	Підстава для розробки	Затвердження	Схвалюється	Періодичність перегляду	Контроль якості
Навчальна програма ОК	НПП, що викладають ОК	До початку поточного навчального року	ОПП	Зав. кафедри	НМК	Відповідно до змін ОПП	Зав. кафедри, НМВ, ВЗЯО
Силабус ОК	НПП, що викладають ОК	До початку поточного навчального року	Навчальна програма ОК	Зав. кафедри	НМК	Відповідно до змін навчальної програми	Зав. кафедри, НМВ, ВЗЯО
Конспект лекцій	Лектор	До початку поточного навчального року	Навчальна програма ОК	Зав. кафедри		Систематично	Зав. кафедри, ВЗЯО
Методичні матеріали до практичних занять	НПП, що викладають ОК	До початку поточного навчального року	Навчальна програма ОК	Зав. кафедри		Систематично	Зав. кафедри, ВЗЯО
Методичні матеріали до лабораторних занять	НПП, що викладають ОК	До початку поточного навчального року	Навчальна програма ОК	Зав. кафедри		Систематично	Зав. кафедри, ВЗЯО
Методичні матеріали до семінарських занять	НПП, що викладають ОК	До початку поточного навчального року	Навчальна програма ОК	Зав. кафедри		Систематично	Зав. кафедри, ВЗЯО
Методичні матеріали для СРС	НПП, що викладають ОК	До початку поточного навчального року	Навчальна програма ОК	Зав. кафедри		Систематично	Зав. кафедри, ВЗЯО
Пакекти білетів до семестрового контролю	Екзаменатор	За 1 місяць до початку сесії	Навчальна програма ОК	Проректор		Щорічно	Зав. кафедри, ВЗЯО

АРКУШ ОЗНАЙОМЛЕННЯ

Навчальний рік, дата	Ознайомлений зі змістом методичних рекомендацій ПБ НПП	Підпис НПП

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII: станом на 27 жовт. 2022 р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 04.12.2022). – Назва з екрана.
2. Рекомендації з навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін у закладах вищої [Електронний ресурс]: Лист МОН № 1/9-434 від 09 липня 2018 р. – Режим доступу: http://ru.osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/61422/ (дата звернення: 04.12.2022). – Назва з екрана.
3. Колеснік О. П. Мультимедійна презентація: основні положення, які не можна ігнорувати / О. П. Колеснік, А. І. Шевченко // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. – 2012. – № 2(18). – С. 34–38.
4. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П. Волкова. – 2-е вид. переробл., допов. – Київ : Академвидав, 2007. – 616 с.
5. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352 с.
6. Карамушка Л. М. Психологія освітнього менеджменту : навч. посіб. / Л. М. Карамушка. – Київ : Либідь, 2004. – 424 с.
7. Кудіна В. В. Педагогіка вищої школи / В. В. Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин. – 3-тє вид., допов. і переробл. – Київ : Ленвіт, 2009. – 213 с.
8. Кузьмінський А. І. Педагогіка : підруч. / А. І. Кузьмінський, В. Л. Омеляненко. – Київ : Знання, 2007. – 447 с.
9. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Є. Мойсеюк. – 3-є вид., допов. – Київ : КДНК, 2001. – 608 с.
10. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – 2-е вид., випр. і допов. – Харків : ОВС, 2002. – 400 с.
11. Лозова В. І. Технологія педагогічного експерименту / В. І. Лозова // Актуальні питання навчання та виховання особистості : зб. наук. ст. / Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди, Наук.-дослід. ін-т пед. і психол. імені В. О. Сухомлинського ; [за заг. ред. В. М. Гриньової]. – Харків : ХНПУ, 2010. – Вип. 4. – С. 94–112.
12. Науково-методичний супровід відкритих занять у Коледжі НФаУ [метод. посіб.]. / Т. О. Кудрявцева, Т. С. Прокопенко, О. В. Гейко, І. В. Коломісць; за заг. ред. Т. С. Прокопенко. – Харків : Коледж НФаУ, 2015. – 60 с.

13. Педагогічні технології в підготовці вчителів : навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко [та ін.] ; НАПН України, Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди ; за ред. І. Ф. Прокопенка. – Харків : [б. в.], 2018. – 454 с.

14. Полат Є. С. Нові педагогічні та інформаційні технології в системі освіти / Є. С. Полат // Педагогічна майстерність: хрестоматія: навч. посіб. / [упоряд. І. А. Зязюн, Н. Г. Базилевич, Т. Г. Дмитренко та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Вища шк., 2006. – С. 480–484.

15. Прокопенко А. І. Управління в сучасній системі освіти : [монографія] / А. І. Прокопенко, Т. В. Рогова ; Харків. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2013. – 311 с.

16. Софій Н. Сто і один метод активного навчання [Електронний ресурс] / Н. Софій, В. Кузьменко // Професійний журнал для вчителів «Відкритий урок». — Режим доступу : <http://osvita.ua/school/theory/1360/?list=0> (дата звернення: 04.12.2022). – Назва з екрана.

Виробничо-практичне видання

Д. М. Шиян, Ж. В. Давидова, М. П. Гиря, Т. О. Кудрявцева

МЕНЕДЖМЕНТ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ:
навчально-методичне забезпечення освітньої компоненти освітньо-
професійної програми
(перший рівень)

методичний посібник

Технічний редактор:
Комп'ютерна верстка: